

100.000.000.000.000

de poeme

Raymond Queneau

**O sută de mii
de miliarde
de poeme**

*Adaptate/adoptate în română
de către
Șerban Foarță*

*Postfață de
François Le Lionnais*

EDITURA
ART

Modul de întrebuințare

Mai degrabă inspirat de cartea pentru copii *Têtes de Rechange* decât de jocurile suprarealiste ca, între altele, *Cadavre exquis**, am conceput – și dus la bun sfârșit – acest opuscul, care-i îngăduie oricăruia dintre noi să compună, după bunu-i plac, o sută de mii de miliarde de sonete (în vers clasic, bineînțeles). Într-un cuvânt, e vorba de-o mașină, așa zicând, de fabricat poeme, dar într-un număr limitat; numai că acest număr, fie și limitat fiind, oferă lectură pentru aproximativ două sute de milioane de ani (în caz că stai cu nasu-n carte douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru).

Ca să compun sonetele acestea, zece, a trebuit să fac apel la regulile următoare:

1) Rimele nu aveau să fie prea banale (pentru a se evita platitudinea și monotonia), dar nici prea rare sau unice (*-inze, -onze, -orze***, de pildă); era necesar să fie, n catrene și terține, cel puțin patruzeci, respectiv douăzeci, de termeni diferiți. Ar fi fost, altminteri, fără importanță ca aceiași termeni să se găsească, în același vers, la rimă, deoarece nu sunt citați concomitent: nu mi-am îngăduit licența asta decât pentru cuvântul „beaux” (substantiv și anglicism) și „beaux” (adjectiv)***.

2) Fiecare sonet urma să aibă, dacă nu o deplină transparență, cel puțin o temă și o continuitate, altminteri 10^{14} – celelalte 10 – n-ar fi avut același farmec.

3) Structura, în sfârșit, gramaticală urma să fie una și aceeași, și să rămână invariantă pentru fiecare substituție a câte unui vers. O soluție simplă ar fi fost ca fiecare vers să alcătuiască o propoziție principală. Nu mi-am permis facilitatea asta decât în sonetul n° 10 (cel din urmă!). Am avut grijă, de asemeni, să nu existe dezacord între feminin și masculin, sau între singular și plural, de la un vers la altu,-n sonete diferite.

Lucrurile stând în felul ăsta, fiecare vers fiind înscris pe o bandă separată, de carton, e lesne de văzut că cititorul poate să compună 10^{14} sonete diferite, adică o sută de mii de miliarde. (Ca să fiu mai explicit cu indivizii sceptici: fiecărui prim vers [dintr-un total de 10], putem face, dacă vrem, să-i corespundă zece versuri secunde diferite; există deci o sută de combinații diferite între cele dintâi două versuri; adăugându-l și pe-al treilea, acestea fi-vor o mie și, pentru cele zece sonete,-adică toate, avem chiar rezultatul enunțat mai sus.)

Acum, dacă lectura unui vers durează 45 de secunde, iar schimbarea foii, 15, în opt ore pe zi, 200 zile pe an, obținem mai mult de un milion de secole de lectură, și, citind

ziua-ntreagă, 365 zile pe an, rezultatul e 190 258 751 de ani plus niscaiva ceasuri și minute (fără a ține seamă de anii bisecți și alte amănunte).

Cum bine va fi spus Lautréamont, poezia trebuie făcută de către toți, iar nu de unul singur.

Raymond Queneau

NOTE

* Având unele dubii în privința cunoașterii acestui termen, să facem apel la *Le Dictionnaire abrégé du surréalisme*, ce-l definește astfel: nume dat cutărui „...joc care constă în a alcătui o frază sau un desen, de către mai mulți inși, fără ca vreunul dintre ei să poată ține seama de frazele sau desenele precedente.” Adică, „... fiecare dintre participanți are să scrie, succesiv, o parte dintr-o frază, în ordinea subiect-verb-complement, fără a ști ce-a scris cel dinaintea lui.” Cea dintâi frază, *eponimă*, dacă vrei, a jocului a fost aceasta: „Le cadavre – exquis – boira – le vin – nouveau.” (I. e. *cadavrul – adorabil – va bea – vinul – cel nou.*)

În ceea ce privește mai obscurul *Têtes de Rechange*, vocabulul acesta (pe lângă semnificația lui de ordin utilitarist, așa zicând) va fi fost titlul unor cărți sau, mai degrabă, al unor albume pentru copii (și... rafinați?), îmbiindu-te și îngăduindu-ți să suprapui fragmente de figuri fie umane, fie animale, prin faptul că foaia de hârtie era tăiată-n trei, de sus în jos, astfel încât fragmentele acestea puteau fi permutate după plac, obținându-se, astfel, capete desperecheate.

Acum, cât despre preferința lui Queneau pentru, în dauna lui... Cadavreski (!), aceste „Capete de schimb” (echivalența-i aproximativă), fie și dacă jocul suprarealist ducea, și el, în unele desene, la monstruoase specii tripartite –, ea pare să aibă și o explicație, vagă, de ordin strictamente personal: până la rebeliunea lui Raymond și-a alor câțiva companioni în contra celui ce le fusese „Papă”, soldată,-n 1930, cu pamfletul de răsunet *Un Cadavre* (nu, bineînțeles, „exquis”), – el fusese membru fondator al mișcării suprarealiste (exclus dintr-însa, ca atâția, de Breton).

** Cum cele trei „sufixe rimice”, să zicem, sunt terminații, în franceză, ale cutărilor numerale (anume 15, 11, 14), echivalentul, tot „aritmologic”, al lor, în românește, ar fi *-inci*, *-ouă*, *-opt* (respectiv 5, 9, 8). – În rest, dintr-un impuls, să spunem, *cameleonic*, am luat, în tălmăcire, coloritul sonor al rimelor originale, în *-ise*, *-aux*, *-otte*, *-in* (pronunțat *-en*, cu *n* nazalizat) și *-oque(s)*, – adaptându-l, bineînțeles, pe cât posibil, sistemului fonetic românesc: *-iză*, *-o*, *-otă*, *-in* și *-ocă*.

*** Poetul se referă la versul al șaselea al penultimului său sonet: „*le vulgaire s'entête à vouloir des vers beaux*”. – Cât despre „anglismul” amintit – *beau* (plural *beaux*), substantiv de proveniență franceză, având semnificația, în engleză, de „curtezan”, de „filfizon” sau „dandy” –, el pare încă o aluzie la inamabilul pe nume Thomas Bruce, al VII-lea Earl of Elgin, ambasador, în Grecia otomană, al „perfidului”, adesea, Albion, și la parthenonicele frize (cu, între altele, basoreliefuri, în marmură, ecvestre), delapidate, prin 1801, de către nobilul barbar (asupra căruia aruncă anatema, într-un poem filoelen, Lord Byron), – constituind acestea, frizele și furul, unul din invarianții, poate, ai unui text aleatoriu și abstrus, precum acest *Cent mille milliards...*

[Aceste note-i aparțin traducătorului, Ș.F.]

*„Doar o mașină poate aprecia
un sonet meșteșugit de-o alta.”*
(ALAN TURING)

**Pe coarne lungi de taur își uscă seara 'n briză
temutul rege-al pampei cămașa lui bordo
corndbiful și-argăseala emană în remiză
o aprigă duhoare să fugi pe-aci-ncolò**

**Când fluturau drapele 'n câmpia indiviză
așa-numiții gauchos erau măreți cred io
ne era frig de parcă stam goi pe o banchiză
când repetam o scenă cu măști și quiproquo**

**Din Sud până-n Rosario trei tălpi schimbi la ciubotă
o lungă aventură nu e o anecdotă
când bei maté te-adoptă norodul argentin**

**America Latină e-o lume echivocă
hispanul grai exaltă urechea prea-barocă
dacă-n clopotniți tace prelungul *din-dong-din***

**Pegasul parthenonic se-nfurie-n scumpa friză
de când Lord Elgin uită de bietu-i mihoho
Turchia 'n vremea aia se-mpotmolea în criză
neconținind să cânte dar falș s-o iei *cu hu***

**Și tremura Pegasul în Londra 'n care miză
puneau pe el toți dandy în frâncă ziși *les beaux*
se-mbolnăvea pe țărmul Tamisei de coriză
în martie când grindini reci bat chei și cargo**

**Platoniciana Grecie nu va fi fost o grotă
cu hoplea ci o obște de inși cu 'naltă cotă
când mort trecea Socrate drept spiriduș divin**

**Sculptura-i e ilustră și 'n fund de navă 'n cocă
sunt transportate marmuri din muri ce se dislocă
dacă o vrea Evropa sau propriul său destin.**

**Tabac matrozul vârstnic breton mai ia o priză
ca să-și excite nara cu-acest ranț blond-maro
o glajă are-n cufăr și-i gata s-o dășchiză
bând de Florii o dușcă de chirș sau de bordo**

**Mai știți arhipelagul cu populație friză
și bancuri eșuate de argintiu macro?
rău ne părea de marfa plutind ca o baliză
multiplă când ard arbori în zarea indigo**

**Pui la uscat dorade scrumbii o-ntreagă flotă
sărezi apoi rechinul gust fain să aibe 'n glotă
afumi cu hașmă totul după ce tragi un vin**

**Vinzi și homari și pește ce 'n aer se sufocă
te scuzi că pe tarabă nu ai nici chit nici focă
monarh e mamiferul iar el ni-i consangvin**

**La cinci o'clock în lume ieșea acea marchiză
ca să-și ia ceaiul zilnic și rar un coantro
șoferul neaoș doamna și-o aștepta în briză
ea șuiera pe șesuri pustii de-oriîncotro**

**Să vezi încenușată câmpia e-o surpriză
atunci când ard conace-n stil neorococo
baronul mână-lungă înșfacă o acciză
când sting tulumbagiii roșiaticul halo**

**Din Malabar la Gange un lord englez șușotă
pute-n Chandernagore-a ignobilă robotă
își șterge colonelul blazonul clandestin**

**Nu-s prea mintoși toți ăia ce țanțoș se-mbrelocă
și fără asta India 'n țarțamuri se sufocă
un scud de aur ține cât ceasul matutin**

**Asupra blondei nimfe un june-avea ampriză
oleacă snob pe-o punte 'n tresalturi de yo-yo
culegi narcise 'n voie când roua cristaliză
porți togă ce aduce puțin a kimono**

**Pozând un Turn pe care în Pisa 'n antrepriză
îl luase Galilei făcându-și-l studio
un text etrusc cu dalta vezi că-i mușcat pe-o friză
greco-romanii nù-l pot copia la indigo**

**Ci suflă, suflă duhul și-i iarăși supt de hotă
pentru turist Florența e-o urbe ostrogotă
strivește-autocarul un pic de duh latin**

**Relația transalpină nu e biunivocă?
în Avignon schimbi sfațul papal numit *baioccă*?
un Beaune și-un Chianti-s oare unul și-același vin?**

